

## Можем ли да се позоваваме на нарушения на ЕКПЧ по време на извънредното положение

Европейската Конвенция за правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ) е част от вътрешното право на Република България, която има предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които ѝ противоречат. Тя гарантира защитата на определен набор от права – правото на живот, правото на свобода и сигурност, свобода на словото и на избор на вероизповедание и др. При нарушения на ЕКПЧ всяко лице може да търси защита пред специален международен орган – Европейския съд по правата на човека в Страсбург.

В нея е предвидена възможност държавите да се освободят от част от задълженията си по време на война или на друго извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията. В такава ситуация всяка от държавите може да предприеме действия, освобождаващи я от изпълнението на нейните задължения по Конвенцията, но само дотолкова, доколкото положението го налага и при условие, че тези действия не са несъвместими с другите ѝ задължения по международното право.

Не се допуска:

- нарушаване на правото на живот, освен по отношение на смърт, настъпила в резултат на правомерни актове на война;
- освобождаване от забраната за изтезания;
- нарушаване на забраната за робство и принудително подчинение;
- нарушаване на забраната за осъждане за деяние, което към момента на извършването му не е било обявено за престъпление според националното или международното право;
- нарушаване на изискването да не се налага наказание, по-тежко от предвиденото към момента на извършване на деянието;
- не се допуска повторно осъждане или повторно изтърпяване на наказание за едно и също деяние.

Всяка държава, която се ползва от това право, е длъжна да предостави на Генералния

## Можем ли да се позоваваме на нарушения на ЕКПЧ по време на извънредното положение

секретар на Съвета на Европа пълна информация относно предприетите действия и породилите ги причини. Тя също така е длъжна да информира Генералния секретар на Съвета на Европа за датата на прекратяване на тези действия и на възстановяване прилагането на разпоредбите на тази конвенция в пълния им обхват.

Друг международен договор, който предвижда задължения за Република България по международното право, е Международният пакт за гражданските и политически права. В него е предвидена възможност в случай на обществена опасност, държавите да могат да вземат мерки дотолкова, доколкото положението го изисква, при условие, че тези мерки не са несъвместими с другите им задължения по международното право и не водят до дискриминация, основана само на раса, цвят на кожата, пол, език, религия или социален произход.

В такива случаи отново има кръг от основни права, които не могат да бъдат нарушавани като правото на живот, забраната за изтезания и робство, забраната за осъждане за деяние, което към момента на извършването му не е било обявено за престъпление и др. Предвидена е процедура за уведомяване на другите държави чрез посредничеството на Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

Конституцията на Република България посочва, че основните права на гражданите са неотменими. Тя предвижда възможност за ограничаването на някои граждански права при обявяване на война, на военно или друго извънредно положение със закон.

Не могат по никакъв начин да бъдат ограничени правото на живот, забраната за изтезания, правото на обвинения да получи достъп до съд, презумпцията за невинност, правото на личен живот. Правото на гражданите да не могат да бъдат следени, фотографирани, филмирани, записвани или подлагани на други подобни действия без тяхно знание или въпреки тяхното изрично несъгласие може да бъде ограничено в предвидените в закон случаи. Свободата на съвестта, свободата на мисълта, и изборът на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи не могат да бъдат ограничавани, но в същото време свободата на съвестта и на вероизповеданието не може да бъде насочена срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала или срещу правата и свободите на други

## Можем ли да се позоваваме на нарушения на ЕКПЧ по време на извънредното положение

граждани.

Конституцията не съдържа гаранции, че ограничаването на правата на гражданите ще бъде съобразено с конкретните причини, които са довели до извънредното положение и че няма да бъдат ограничени права, които не са свързани с него.

Към настоящия момент Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи не е дерогирана и няма основания за ограничаване на всички защитени от нея права, доколкото ограничаването на всички гарантирани от Конвенцията права не е свързано с ограничаването на коронавирусната инфекция.

Ако се стигне до дерогиране на цялата Конвенция или на определени разпоредби от нея, засегнатите от нарушение лица не могат да бъдат лишени правото да подават жалби до Европейския съд по правата на човека. Дори и в жалбите да се твърди нарушение на права, които са били ограничени от страна на държавата по време на извънредното положение, това не трябва да прави автоматично жалбите недопустими.

Националните власти имат свобода на преценка дали е необходимо въвеждането на извънредно положение и от какви задължения и в какъв обхват могат да се освободят, за да се справят с възникнал проблем. Това право обаче не е неограничено.

Съдът по правата на човека би следвало да разгледа подадените жалби и по всяка от тях да извърши преценка дали са застрашени ценностите, заради които се извършва дерогирането и дали предприетите мерки са необходими за запазването на тези ценности и дали са пропорционални. Целта на дерогирането трябва да бъде преодоляване на кризисната ситуация и мерките, които държавата предприема, е необходимо да бъдат съразмерни с оглед на заплахата.

Необходимо е да се извърши преценка и на правата, които са засегнати от дерогирането, обстоятелствата, които са довели до дерогирането, както и продължителността на извънредното положение. Държавата трябва да докаже, че законодателството, което е действало до момента на кризата и нормалните процедури за поддържане на правния ред не са били достатъчни. Предприетите мерки е необходимо да са пропорционални на заплахата и да не са по-тежки и да не

## Можем ли да се позоваваме на нарушения на ЕКПЧ по време на извънредното положение

ограничават повече права, отколкото е необходимо. Необходимо е да се отчете и ефектът на отделните мерки във времето и дали не е отпаднала необходимостта от някои от тях.

Ефективната защита на гарантираните от Конвенцията права изисква случаите на дерогиране да бъдат сведени до минимум.

Преди подаването на евентуални жалби е необходимо да са изчерпани вътрешноправните средства за защита.

Ще бъде необходимо да се съобразят и мерките, които Европейският съд по правата на човека предприе за ограничаване на коронавирусната инфекция. Регистърът на Съда обяви спиране на действието на клаузата за 6-месечния срок за подаване на нови жалби до Европейския съд по правата на човека. Временно действието на тази клауза се изключва за едномесечен срок, считано от 16 март 2020 г.